

O HARTĂ DIN ANUL 1856 A MOȘIEI CURTENI, JUDEȚUL VASLUI

GHEORGHE DINUȚA

Cu prilejul campaniei de cercetări etnografice complexe din anii 1959—1960 cu scopul de a identifica, achiziționa, transporta și reconstrui în Muzeul Satului și de Artă Populară din București a unei gospodării de viticultor din satul Curteni, zona de podgorii a Hușilor, pasionatul cercetător al meleagurilor hușene, regretatul Gheorghe Melinde, directorul de atunci al Muzeului din Huși, ne-a acordat un sprijin deosebit de prețios în elucidarea unor probleme legate de trecutul istoric al zonei¹. Astfel, am putut studia o serie de acte de proprietate și de împărțire a terenurilor printre care și o hartă a Curtenilor, întocmită în anul 1856 (fig. 1).

Originalul, rămas în păstrarea lui Gl. Melinte, era o hartă lucrată pe ohârtie specială și în culori, care puneau în evidență cu o deosebită claritate contururile dealurilor, bălților, zonelor împădurite, precum și vetrele așezărilor cu gospodăriile marcate prin pătrățele, trupuriile de moșie și zonele vecinate.

În ce privește copia executată pe hârtie de calc, ne-am străduit ca să redăm cât mai exact toate elementele din original. Totuși, harta, în copie, nu a fost definitivată, deoarece cartograful nu a reușit să completeze legenda hărții în alb. Cu toate acestea din hartă se desprind destul de clar mai multe trupuri de moșii, redată de fâșiile întinse de o parte și de alta a pârâului Lohanul până pe crestele dealurilor, care spre nord-est și est erau împădurite, iar cele spre vest și nord-vest, lipsite de păduri.

Când ne referim la „Moșia Curteni“ avem în vedere tot hotarul care cuprinde, după cum se vede pe hartă și trupul de moșie al satului Popești, azi dispărut, trupul de moșie cunoscut sub numele de „Hliza Buzduganu“, trupul de moșie propriu zis al Curtenilor, apoi moșia „Valea Merilor“ compusă din două fâșii, una aparținătoare răzeșilor de Curteni și alta răzeșilor de Olteștești.

În ce privește vecinătățile, acestea sunt Oțelenii la nord-est, Zgura la sud-est, Olteșteștii de sud, Cordenii la sud-vest și Ichimeștii la nord-vest.

Pe hartă mai este marcat separat trupul de moșie al Bogzeștilor și Brăhuseștilor precum și palmele domnești cu care s-au făcut măsurătorile respective.

Insemnările din text și denumirile moșilor sunt scrise cu alfabet chirilic.

După cum reiese dintr-un act de împărțire a moșiei Curtenilor, scris în chirilică și retranscris apoi cu litere latine (act incomplet, aflat în posesia noastră), datat din anul 1837, deci anterior datei întocmirii hărții, trupul propriu zis și al moșiei Curtenilor avea la acea dată o suprafață de 794 stânjeni care a fost împărțit pe numărul de fii descendeți

între două din cele mai vechi neamuri din Curteni, neamul Buzne și neamul Agarici. Ambele neamuri sunt atestate documentar, începând cu sfârșitul secolului XVI, prima jumătate a secolului XVII². Pentru a înțelege mai bine trecutul istoric al Curtenilor, ne vom referi în continuare pe scurt la câteva aspecte de ordin istorico-social oglindite în documentele vremii.

Așa cum am arătat cu alt prilej³, documentele istorice atestă existența în imediata apropiere a Curtenilor, a câtorva sate, azi dispărute, între care menționăm și actualul cătun Bălănești, aparținător de Curteni, carei în decursul timpului era menționat în documente ca sat aparte, neamul Bălănescu fiind tot atât de vechi ca și neamurile Agarici și Buzne.

Satul Popești a cărui vatră, noi am reușit să o localizăm într-o mică depresiune ușor suspendată, azi nelocuită, situată între satele Budești și Bălănești, este atestat pentru prima dată (împreună cu satul Drăgotești, de asemenea dispărut, a cărui vatră a fost greu de localizat) într-un act din anul 1508, prin care domnitorul Moldovei, Bogdan voievod, întărește Neacșei, fiica Matrenei, satele Drăgotești și Popești pe Lohan. În actul din 1508 nu specifică precis poziția Drăgoteștilor, ci doar se menționează că se afla pe Lohan ca și Popeștii în imediata lor apropiere.

Pe harta în discuție, Popeștii se disting clar, ceea ce denotă că satul a dispărut de pe vatra unde se afla, mult mai târziu de 1856, anul întocmirii hărții. Precizarea din hrisovul amintit mai sus, precum că „hoțarul acestor două sate ce sunt pe Lohan să fie după hotarul vechi din toate părțile pe unde au stăpânit din veac”⁴, dovedește că satele trebuie să fi fost cu mult mai vechi.

Pentru Curteni prima mențiune scrisă o avem în actul din anul 7105 (1597) mai 29, emis din Suceava, prin care Ieremia Movilă întărește logofătului Drăghici Bogza, ocină la Perești și Curteni pe Lohana în ținutul Fălciu⁵.

Neamul Agarici, întâlnit frecvent în documente mai ales începând cu secolul XVII și având cele mai numeroase surse genealogice de neam, avea stăpânire în numeroase sate din ținuturile Fălciu și Vaslui⁶.

Chirilă Agarici, fiul lui Ieremia Agarici, venit din părțile Orheiului, era mare logofăt și avea stăpânire în mai multe sate printre care Popești și Curteni, fiind pomenit într-o serie de cărți de danie ale lui Duca Vodă împreună cu căpitanul Andrei Buzne.

Stratulat Agarici, diacon, pomenit în *Chronica Husilor*⁷, fiul lui Chirilă Agarici este de asemeni menționat în actul din anul 7208 (1700) semnat de Antioh Constantin Vodă prin care acesta îi întărea dreptul „pentru a-și popri ocina la Cășotiani și Curtiani și Popești și Budești, care ocini sunt pe Lohana în ținutul Fălciului”⁸.

Grigoraș Agarici, fiul lui Stratulat Agarici care era călăraș de Tarigrad și vornic de Poartă, este pomenit într-un act din anul 1754, prin care Ilie Buznea vornicul confirmă părțile ce le are Maria în moșia Curteni și alte sate ale lui Grigoras Agarici⁹.

Neculai Agarici, fiul lui Grigoras Agarici, era paharnic, acesta avea și stăpânire pe mai multe sate între care și Budeștii.

Ștefan Agarici, postelnic, a avut și el moșie în Budești, iar fiul său Dumitrache Agarici, polcovnic i-a moștenit tot trupul de moșie din Budești. Acesta, printr-o înțelegere cu boierul Dumitru Castroianu, care avea moșie în Curteni, a procedat la un schimb de moșii, Castroianu dându-i drepturile sale de moșie din Curteni, iar Dumitrache Agarici drepturile sale de moșie din Budești... Prin aceasta, Dumitrache Agarici s-a alăturat celorlalți Agarici care aveau împreună cu Buzneștii stăpânire asupra moșiei Curtenilor, care așa cum reiese din actul din anul 1837 ¹⁰, s-a fărâmițat tot mai mult după numărul de descendenți urmași, iar în cazul lui Dumitrache Agarici cei mai mulți urmași fiind fete, prin căsătorie au căpătat alte nume, spița de neam pierzându-se treptat. Dumitrache Agarici, așa cum a fost primul proprietar al Casei din Curteni, aflată actualmente în Muzeul Satului și de Artă Populară din București, fiind bunioul Mariei Dimitriu, ultima proprietară a casei până în anul 1959. ¹¹

În ce privește așezările, atât Popeștii, cât și Curtenii cu cătunul Bălănești marcate pe hartă prin pătrățele, acestea cu mici deosebiri se aflau pe actualele vetre, cu excepția satului Popești care nu s-a mai păstrat până astăzi.

Dispariția unor sate ca Popești, Drăgotești, Ichimești, Petrești, etc., menționate în documnete poate fi pusă în special pe seama repetatelor alunecări de teren din anii cu multe precipitații, sau cu zăpezi abundente, care prin topire primăvara provocau fenomenul respectiv, ca și ploile abundente, torențiale din vară până toamna târziu, determinând și plecarea localnicilor, în alte sate. Multe sate au crescut în suprafață datorită unificării, cum a fost cazul cu Bălăneștii care s-a unit cu satul Curteni.

Așa cum reiese și din hartă, satele aveau forme neregulate, adaptate la specificul terenului pe care s-au stabilit și dezvoltat având un aspect răsfirat al gospodăriilor, cu unele tendințe de risipire spre periferii unde gospodăriile erau mai rare. Pe hartă se disting și terenurile ocupate cu pășuni (islazurile), folosite în comun de obștea răzeșilor, precum și bălțile cu stuf din raza pârâului Lohanul.

Din pădurile de odinioară astăzi nu s-au mai păstrat decât nălcuri răzlete de copaci. Ca unități de măsură în epoca respectivă se folosea stânjenul, prăjina și palma domnească.

Terenurile pentru culturile cerealiere și viță de vie au fost amplasate cu precădere pe platourile și pantele mai line ale dealurilor situație care se păstrează până în zilele noastre.

NOTE

1 Gh. Dinuță, **Curteni, un sat de răzeși din zona Hușilor**, Muzeul satului. Studii și comunicări, București, 1971, p. 119—138.

2 ArhStBuc, Episcopia Huși, p. 47, doc. nr. 21.

3 Vezi nota 1.

4 DIR, A, Moldova, veacul XVI, vol. I.

5 Ibidem, vol. IV, p. 165.

6 N. Iorga, **Neamul Agarici, răzeși fălcieni și vasluieni. Câteva documente**, București, 1914.

7 Melchisedec, **Cronica Hușilor și a Episcopiei cu asemenea numire**, București, 1869

8 N. Iorga, **Op. cit.**, p. 6.

9 Document scris în chirilică, aflat la Maria Dumitru, proprietara casei din Curteni-Vaslui, vezi și ArhStBuc, Episcopia Huși, pachet 47, doc. nr. 21.

10 Document scris în chirilică, aflat la Maria Dumitriu, Curteni. O copie retranscrisă cu caractere latine se află în posesia noastră.